

Skogen som resurs – bruka eller bevara?

Vem är bäst lämpad att besluta om hur skogarna ska hanteras och skötas – politikerna eller skogsägarna? Utmaningen är att hitta en modell för hur ett aktivt skogsbruk kombineras med en positiv inverkan på klimatet.

”Ni har väldigt många kalhyggen här i Finland.” Det var en kommentar som en chef för ett av de finska skogsbolagen fick när han tillsammans med en grupp gäster från mellersta Europa flög till Lappland över ett vinterlandskap. ”Det är inte kalhyggen. Det är sjöar”, var chefens svar.

Den ordväxlingen beskriver de olika uppfattningar som finns om skogen och skogsbruket i olika delar av Europa. I länder med stor skogsindustri och mycket skogsareal ser man skogen som en viktig ekonomisk resurs för både industrin och skogsägarna. Sverige och Finland har mest skog av alla EU-länder och skogen står för omkring 65 procent av den totala markarealen i båda länderna. Finland är också det land där skogsindustrin, både traditionellt och i nutid, har den största betydelsen när det gäller sysselsättning, exportintäkter och investeringar av alla EU-länder.

Skogsbruk och positiv klimatverkan

Skogsägare och skogsindustrin i Finland och Sverige har länge upplevt att det i EU-kommissionen och parlamentet existerar en total oförståelse för ländernas skogsbruk. Inom EU finns en stark opinion om att äldre skogar bör skyddas för att uppnå

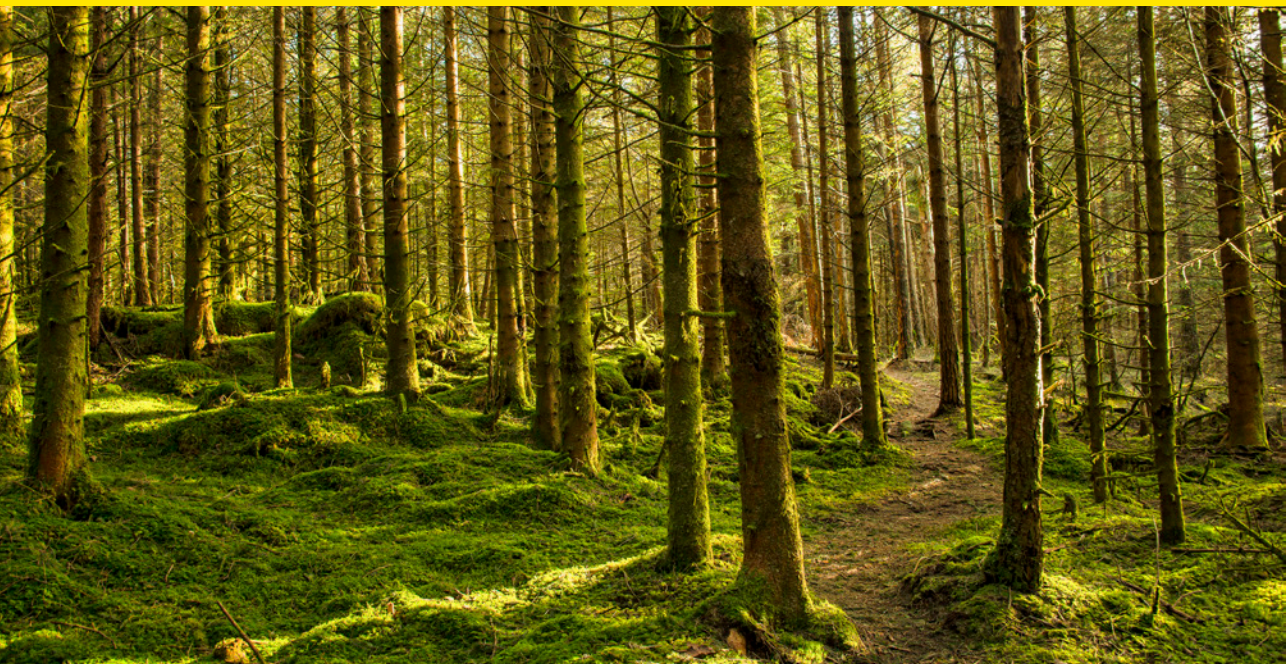
Patrik Lindfors
är företagare
och konsult.

”Skogen berör de flesta delarna av samhället – från allemansrätten, skogsägarna, industrin, konsumenterna och staten till klimatfrågan.”

en möjligast stor kolinlagring. Regeringarna och lobbyisterna i Finland och Sverige har haft svårigheter att få genomslag för budskapet om att ländernas aktiva skogsbruk har en positiv inverkan på miljön med en ökad skogsåterväxt som centralt argument. Båda länderna har i dag mer skog än år 1990, trots att virkesuttaget ökat.

Skalar man bort alla detaljer och sidospår i debatten återstår den grundläggande frågan: Ska skogen brukas eller bevaras? Den frågeställningen leder i sin tur till en annan

Inom EU finns en stark opinion om att äldre skogar bör skyddas för att uppnå en möjligast stor kolinlagring, men både Finland och Sverige har i dag mer skog än år 1990, trots att virkesuttaget ökat. Foto: Mostphotos

motsättning: Vem är bäst lämpad att besluta om hur skogarna ska hanteras och skötas – politikerna eller skogsägarna? Som så ofta inom politiken är utmaningen att hitta en gemensam väg framåt och komma fram till en lösning där parterna kan acceptera en modell för hur ett aktivt skogsbruk kombineras med en positiv inverkan på klimatet.

Inom industri- och skogsägarkretsar är den allmänna uppfattningen att skogen gör störst nytta som ekonomisk och klimatmässig resurs om den brukas aktivt. I korthet går argumentationen ut på att skogar som inte avverkas systematiskt och regelbundet i mycket större utsträckning drabbas av bränder, stormskador och skadeinsekter. När en skog brinner frigörs den lagrade koldioxiden och gammal vegetation förstörs, vilket eliminerar den klimatnytta som förknippas med orörd skog.

Ett av de mest intressanta och tydliga exemplen på hur olika typer av skogsbruk inverkar på skogen och miljön är de skogar som ligger på båda sidorna om gränsen mellan Finland och Ryssland. Förhållandena är identiska men skillnaderna är enorma. På

den finska sidan har skogen brukats aktivt med bland annat regelbunden avverkning i motsats till skogarna på den andra sidan av gränsen. På satellitbilder talar de många skogsvägarna, skogsdikningarna och hyggena på den finska sidan och avsaknaden av sådana på den ryska sitt tydliga språk. Jämförelsen mellan skogarna i Finland och Ryssland visar att skogarna på den ryska sidan av gränsen bland annat har drabbats av bränder i betydligt större utsträckning än på den finska och att den ekonomiska nyttan av skogen varit avsevärt mindre i Ryssland.

Skogsindustrin har avgörande roll

Inom miljörörelsen är den övergripande synen att avverkningarna bör begränsas kraftigt och att dagens aktivt brukade skogar i praktiken är ”trädåkrar” som odlas alltför ensidigt med endast några få trädslag i motsats till den variation som existerar i skogar i naturligt tillstånd. Skogsägarnas och industrins argument om att skogs- och virkesvolymerna har ökat accepteras inte, eftersom orsaken anses vara att ökningen

har uppnåtts på bekostnad av den biologiska mångfalden och med hjälp av kalhyggen.

Kritiken riktar sig i hög grad mot de åtgärder som gjorts inom skogsbruket för att höja produktionsmängderna. Den biologiska mångfalden är en del av skogens naturliga motståndskraft. Skogar med ensidig vegetation är mer utsatta och risken för att skogar som till största delen består av gran drabbas av granbarkborre är stor. Det är en insekt som kan döda även friska granar och förorsaka stor skada på kort tid.

Skogsindustrin behöver enorma mängder råvara och har därmed en avgörande roll för hur skogsbruket utformas. Utbudet av produkter som skogsindustrin producerar är i dag mycket bredare än för några årtionden sedan och branschen har fortfarande en mycket stor ekonomisk betydelse i Finland, framför allt i de regioner där fabrikena finns. Vissa skogsbolag är dessutom stora elproducenter, framför allt UPM, vilket har varit viktigt under perioder med höga elpriser.

Bulkprodukterna har fortfarande den överlägset största betydelsen för skogsbolagen men innovationerna får en allt större betydelse. Branschen ser sig också som en del av lösningen på en del av de klimatrelaterade utmaningarna och räknar med att efterfrågan på miljöneutrala produkter kommer att öka markant i fortsättningen. Trä kan användas som råvara i ett stort antal produkter i stället för energikrävande material som betong, plast och stål som alla har en stor påverkan på klimatet. Det finns starka argument för att öka användningen av trä inom till exempel byggsektorn, framför allt med tanke på att träet både ersätter betong och binder koldioxid.

Restaurering för biologisk mångfald

EU har fattat beslut om att unionen ska vara klimatneutral fram till 2050. Den

målsättningen består av nationella åtgärder i de enskilda medlemsländerna, handel med utsläppsrätter och en ökad upptagning av växthusgaser i mark och skogar. För Finlands och Sveriges del har det sistnämnda, kallat Lulucf, väckt mycket debatt givet skogens stora betydelse i båda länderna.

I slutet av februari 2024 röstade EU-parlamentet ja till det omstridda lagförslaget om naturrestaurering som ska öka den biologiska mångfalden inom unionen. Enligt den nya lagen ska återställande åtgärder göras på minst 20 procent av EU:s land- och havsområden fram till 2030 och efter det höjs kravnivån etappvis. Utgående från nationella handlingsplaner ska återställande åtgärder göras i alla skadade ekosystem senast 2050. Lagen fastställs efter att den godkänts i EU:s ministerråd.

Balans mellan produktion och miljö

Det bästa alternativet är att nå en balans mellan produktion och miljö. Med tanke på klimatet och skogens rekreationsvärde är det viktigt att bevara en tillräcklig mängd kontinuitetsskog, det vill säga äldre skog med låg grad av mänsklig påverkan. För det behövs förutom lagstiftning även incitament, eftersom skogsägare förväntar sig kompenstationer om de på grund av myndighetsbeslut förbjuds att bruka hela eller delar av sin skogsmark.

Kritiken mot kalhyggen och en ökad medvetenhet om klimataspekterna har bidragit till att fler skogsägare väljer att gallra sin skog i etapper med några tiotals års mellanrum. Det ger en mindre inverkan på skogen samtidigt som förutsättningarna för de mest livskraftiga träden förbättras, vilket ger en ökad avkastning.

Skogen är en fråga som berör de flesta delar av samhället – genom hela kedjan från allemansrätten, skogsägarna, industrin, konsumenterna och staten till klimatfrågan.